

Omsorg og livsbefordrende muligheder for patienten

Charlotte Delmar

LIVSFÆNOMENER

“Jeg har i hvert fald oplevet som studerende, at jeg er blevet meget grebet af for eksempel afmagt, den **afmagt** patienten føler. Så har jeg haft svært ved at se ud over det, og så har jeg faktisk også haft svært ved at hjælpe, fordi jeg selv syntes, at det hele har været så trist eller **håbløst**”.

Citat fra egen PhD afhandling: Tillid & Magt – en moralsk udfordring

“Altså grundlæggende så er det min erfaring at man ikke kan tale med raske om sygdom og død på noget særlig dybt niveau – de hverken kan eller vil, som hovedregel”

Citat fra alvorlig syg vedrørende når nære relationer flygter fra den syges virkelighed. Når familie eller venners egen **dødsangst** står i vejen.

Matthiesen & Delmar, 2016. Nordisk Tidsskrift for Helseforskning nr. 2–2019

DISPOSITION

- › Rammevilkår for omsorg
- › - velfærdsstatens udvikling gennem ca. 30 år

- › En sygeplejefaglig tænkning med omsorg som værdi
- › - grundvilkår i samarbejdet
- › - sygeplejefagligt indhold (livsfænomener)
- › - sygeplejerskens kompetencer

- › **Vægt på livsfænomenerne tillid, magt, håb, livsmod, livsglæde**

- › Det faglige skøn – en kernekvalifikation i klinisk beslutningstagen
- › - sansning
- › - mod

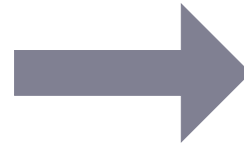
VELFÆRDSSTATEN - TRE IDEALTYPEN

- › Den klassiske demokratiske borger (1990/95)
- › Den forbrugeristiske borger (2005/10)
- › Den innovative borger (2015 -)

Demokratisk

Forbruger

Innovativ

(Johannes Andersen, Sanne Lund Clement & Niels Mølgaard. 2011. Kunder i politikken)

DEN KLASSISKE DEMOKRATISKE BORGER

- › **Karakteristika:**
 - › Repræsentativitet
 - › Kollektive problemstillinger
 - › Den kollektive beslutning
-
- › **Målet:** Omsorg

(Johannes Andersen, Sanne Lund Clement & Niels Mølgaard. 2011. Kunder i politikken)

DEN FORBRUGERISTISKE BORGER

› **Karakteristika:**

- › Det individuelle valg
- › Handlingsorienteret – voice and exit
- › Vil gøre en forskel (for sig selv)

› **Målet:** Optimere service

(Johannes Andersen, Sanne Lund Clement & Niels Mølgaard. 2011. Kunder i politikken)

DEN INNOVATIVE BORGER

- › **Karakteristika:**

- › Medproducent

- › Afprøve ideer

- › Personlig udvikling og oplevelsen af medejerskab

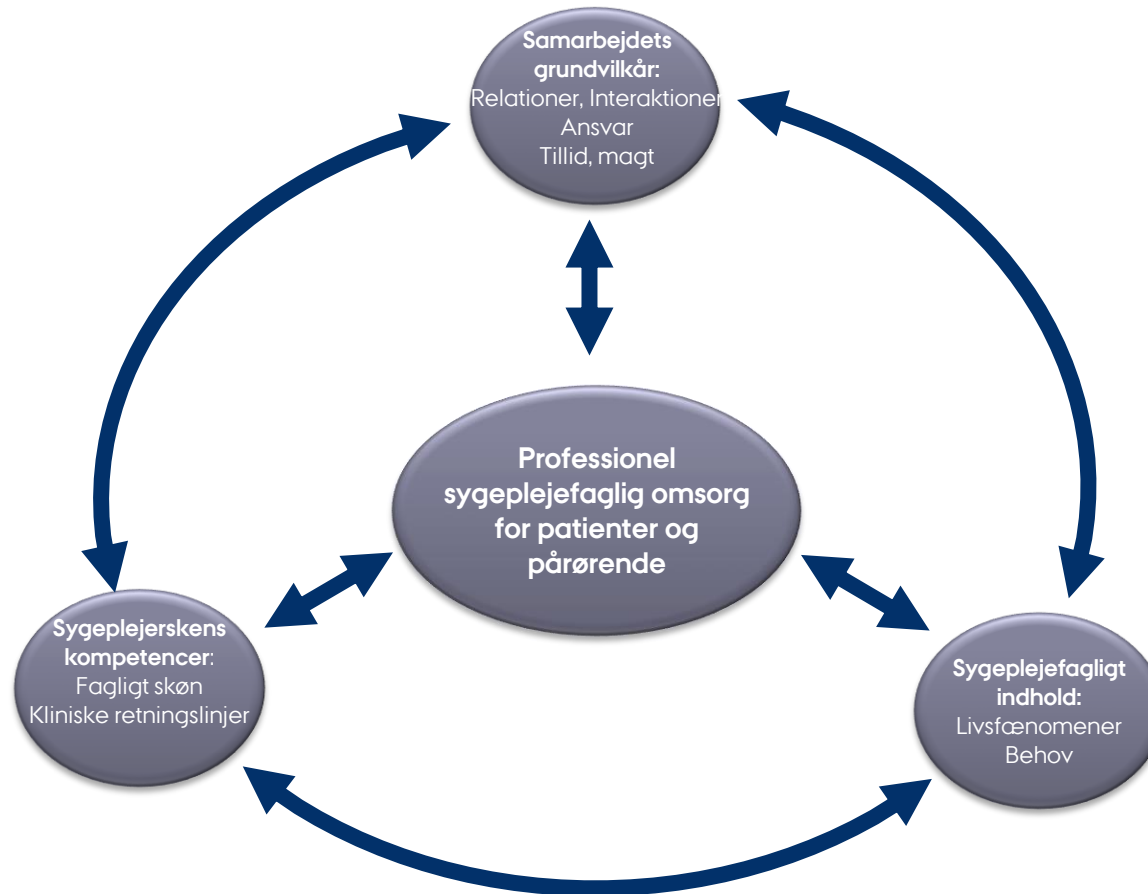
- › **Målet:** Etablere partnerskab gennem involvering - og skabe individuel ansvarlighed

(Johannes Andersen, Sanne Lund Clement & Niels Mølgaard. 2011. Kunder i politikken)

Hvad vil det sige at være partner ? Er det altid godt for den, der skal hjælpes ?
Hvilke krav stiller partnerskab til sygeplejerskens kliniske beslutningskompetence ?

Kalder på afklaring af hvornår patientens individuelle ansvarlighed og beslutningskompetence skal aktualiseres ?
Hvem skal gøre det ? Og kan den altid aktualiseres ?

Professionel sygeplejefaglig omsorg

AT TÆNKE MED OMSORG - HELE VEJEN

- › Den sygeplejefaglige tænkning er funderet i et relationelt menneskesyn
- › **Samarbejdets grundvilkår:**
 - › Målet er den rette ansvarsfordeling i kliniske beslutninger
 - › Det handler om hvordan magt aktivt formes så tilliden i samarbejdet bevares
 - › Det handler om at hjælpe patientens egne beslutninger frem uden at krænke (respektere)
 - › Det handler om at bevare patientens værdighed, som formes i mødet med sårbarhed, sygdom og lidelse
- › **Sygeplejefagligt indhold:**
 - › Målet er at få frem livsfænomeners udfoldelse i samklang med behov og handle derefter
 - › Det handler om at ta´ vare på patienten, så livsmodet fremmes og udfoldelses – og beslutningsmulighederne udvides (*livsbefordrende*)
- › **Sygeplejerskens kompetencer:**
 - › Udvikling af sanselig, situationsbestemt opmærksomhed er essentielt
 - › Personligt mod og nogle af dets facetter
- › Copyright Charlotte Delmar

LIVSFÆNOMENER

- Eksistentielle livsindskrænkende livsfænomener: Angst, afmagt, håbløshed, *savn*, fortvivlelse, ensomhed, uvished
- Eksistentielle livsbefordrende livsfænomener: **Livsmod**, håb, tryghed, vished, tapperhed, *savn*
- Relationelle etiske livsfænomener: **Tillid**, interdependens, **relationel magt**, medmenneskelighed, **livsglæde**

HÅB OG LIVSMOD

- › ”Jeg er åben over for alternativ behandling – når det er værst, er man villig til at prøve hvad som helst”
- › ”Hvad gør man ikke når man er syg, og gerne vil over det?”

Hvilke væsentlige komponenter skal der fokuseres på med henblik på at udvikle sygeplejerskens faglige skøn som en kernequalifikation i klinisk beslutningstagen ?

SYGEPLEJERSKENS UDVIKLING AF DET FAGLIGE SKØN

HANDLEKRAFT

At kunne læse situationen

Interesse

Indlevelsessevne

Mod

Viden om mennesker og faget

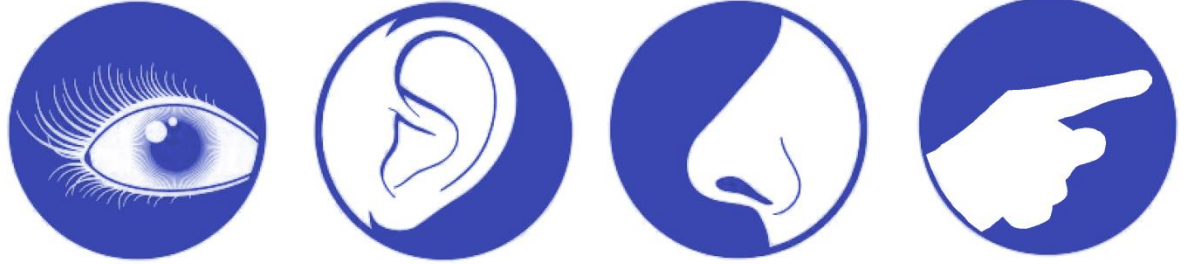
Selvindsigt, at turde sætte sin

forforståelse på spil

Sanselig opmærksomhed

Stærkt inspireret af Ole Fogh Kirkeby

SANSNING

> Se

Hvordan er patientens kropsholdning, aflæsning af patientens ansigt ift. smerter, angst, tvivl, at observere forskellige udtryksformer, kroppens form og formåen.

> Høre

Ét er hvad der siges, men hvad menes der? Forskel på at høre og så høre efter, afvigende lyde om natten.

> Lugt

Genkendelse af sygdom via lugt – fx acetone (bevidstløs), lugten af hash, et menneske er ved at dø.

> Følesans

Anvende fysisk berøring fx ift. smertepatienter / døende patienter
- selvfølgelig afstemt situation og patient.

MOD TIL AT...

- › At møde og være til stede i lidelsen

MOD TIL.....

”Der skal hår på brystet. Man skal kunne bære det selv og ikke være bange for at gå ind, og så sige: Jammen, er det det du siger? Er det, at du egentlig ikke ønsker at være her mere? Altså at du ønsker at dø? Man må ikke selv være bange for at gå ind og bruge ordet ”dø” ”

Thorup C B, Rundqvist E, Roberts C, Delmar C. Care ethics as a matter of courage. Vulnerability, suffering and ethical formation in nursing care. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*; 2012; 26 (3): 427 – 435.

MOD TIL.....

”Der skal hår på brystet. Man skal kunne bære det selv og ikke være bange for at gå ind, og så sige: Jammen, er det det du siger? Er det, at du egentlig ikke ønsker at være her mere? Altså at du ønsker at dø? Man må ikke selv være bange for at gå ind og bruge ordet ”dø” ”

Thorup C B, Rundqvist E, Roberts C, Delmar C. Care ethics as a matter of courage. Vulnerability, suffering and ethical formation in nursing care. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*; 2012; 26 (3): 427 – 435.

MODET

Det kræver mod til at:

- › At være til stede i situationen.
- › En konfrontation med sig selv, egne erfaringer, værdier og fordomme.
- › Egne følelser berøres: Sentimentalitet, intimitet eller sensitivitet.
- › At risikere at blive afvist af patient og/eller pårørende.
- › At stole på sig selv og sin dømmekraft.
- › Personligt og kollektivt fagligt ansvar. Det kræver mere end faglig viden og kunnen.
- › Turde prioritere omsorgen, selv om man går imod en kultur, hvor omsorgen er blevet borte.

VÆSENTLIGSTE REFERENCER

> **Velfærdsstatens udvikling**

- > Delmar C., Omsorg og ansvar som to sider af samme sag. Tidsskrift for Omsorgsforskning; 2018, 3 (4): Open Access.
- > Andersen J., Clement SL., Kristensen NN. (2011). Kunder i politikken. På sporet af den forbrugeristiske medborger. Gjern: Forlaget Hovedland

> **Den sygeplejefaglige tænkehorisont**

- > Delmar C. Professionel sygeplejefaglig omsorg – en rammemodel. Klinisk Sygepleje; 2021; 35 (3): 219 – 241.
- > Delmar C., Lauberg A., Pedersen B.(red.) (2014). Omsorgsetik i klinisk sygepleje – den gode, kloge og rigtige sygepleje. Aarhus: Klim.
- > Delmar C. Professionel omsorg for patient og pårørende – hvor svært kan det være? Klinisk Sygepleje, 2013, 27 (2): 8 – 20.
- > Delmar C. (2010). Udvikling af en sygeplejefaglig teori om livsfænomener med Kari Martinsens omsorgsfilosofi som tænkehorisont. I: Jørgensen B.B, Steinfeldt V.Ø. (red.). Med sygeplejeteori som referenceramme – i forskning og udvikling, s. 79 – 101.

> **Sygeplejefagligt indhold (livsfænomener, der supplerer behovstænkningen)**

- > Herholdt-Lomholdt SM, Delmar C. Med Martinsen på medicinsk afdeling. I: Martinsen B, Dreyer P, Norlyk A (red.). Sygeplejens superhelte. Sygeplejeteoretikere der styrer klinisk praksis. København. Munksgaard 2021: 129 – 144.
- > Delmar C. Livsfænomener. I: Heggstad Tolo AK, Knutstad U (red.). Sentrale begreber og fænomener i klinisk sygepleie. Sygepleieboken 2. Oslo. Cappelen Damm Akademisk 2016: Kapitel 19: 381 – 397.(ISBN: 978-82-02-44861-5).
- > Matthiesen H.N, Delmar C. Trøst og livstruende sygdom – en differentieret forståelse af betydningsfulde relationer. Nordisk Sygeplejeforskning, 2016, 6 (3): 233-246.
- > Matthiesen H.N, Delmar C. Indlagt i eget hjem, når døden nærmer sig. I: Glavin K, Gjevjon ER. Sygepleie i kommunehelsetjenesten. Helsesøstertjeneste og hjemmesygepleie. Oslo. Fagbokforlaget 2016: Chapter 15: 242 – 257. (ISBN: 978-82-450-2014-4).
- > Seibæk L. Delmar C, Hounsgaard L. Sustaining hope and life courage in patients undergoing ovarian cancer surgery – the impact of care. European Journal of Cancer Care; 2017. Online. <http://doi.10.1111/ecc.12562>.
- > Delmar C. Beyond the drive to satisfy needs – in the Context of Health Care. Medicine, Health Care & Philosophy; 2013; 16 (2): 141 – 149

> **Sygeplejerskens kompetencer**

- > Delmar C. Det faglige skøn – en kernequalifikation i klinisk beslutningstagen. I: Nielsen & Barbesgaard (red.). Sygepleje og Klinisk beslutningstagen. Kbh. FADL's Forlag 2019: 3-17
- > Thorup C B, Rundqvist E, Roberts C, Delmar C. Care ethics as a matter of courage. Vulnerability, suffering and ethical formation in nursing care. Scandinavian Journal of Caring Sciences; 2012; 26 (3): 427 – 435.

TRUSLER MOD DEN SANSELIGE SITUATIONSBESTEMTE OPMÆRKSOMHED

- › Mangel på handlekraft ift. de givne vilkår
- › Overstimulering af sanser – deprivation
- › Uddannelsessystemets vægtning af sansernes betydning
- › Mere eller mindre ubevidst forvaltning af den magt, der er i ethvert sundhedsfagligt møde og handling
- › Manglende mod og parathed

FAGLIG SKJØNN

- › En kunst
- › Et håndværk
- › En uafsluttet læreproces

SPØRGSMÅL TIL OVERVEJELSE UNDRINGENS EFTERTÆNKSOMHED

- › Hvordan kan du som sygeplejerske handle på en måde, så patienten får udvidet sit handlerum og ikke oplever afmagt?
- › Hvilken forskel gør det i sygeplejen, at eksistentielle livsfænomener medtænkes?